

Секция №4 Лингвистическая инструментология: функциональный анализ текста и дискурса.

УДК 811.111:81' 371

Мойсеєнко Світлана Миколаївна, здобувач кафедри теорії та практики перекладу англійської мови, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»

СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИКИ У АНГЛОМОВНОМУ КОМП'ЮТЕРНОМУ ДИСКУРСІ

У даній статті розглянуто засоби реалізації прагматики у англomовному комп'ютерному дискурсі за допомогою комп'ютерної лексики та комп'ютерної інформації, спрямованої на адресата. Виділення прагматично маркованої лексики має велике значення в прагматичному плані, тобто як засіб наукового спілкування. Це дало змогу зосередити особливу увагу перш за все на тих значеннях слова, котрі пов'язані з передачею наукової інформації. Також здійснено ґрунтовний аналіз прагматичної маркованості комп'ютерної інформації.

Ключові слова: прагматика, комп'ютерний дискурс, маркованість, комуніканти.

СПЕЦИФИКА РЕАЛИЗАЦИИ ПРАГМАТИКИ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ КОМПЬЮТЕРНОМ ДИСКУРСЕ

В этой статье рассматриваются средства реализации прагматики в англоязычном компьютерном дискурсе с помощью компьютерной лексики и компьютерной информации, ориентированной на адресата. Выбор прагматично маркированной лексики имеет большое значение в прагматичном плане, то есть как средство научного общения. Это дало возможность уделить особое внимание прежде всего на те значения слов, которые связаны с передачей научной информации. Также осуществлен фундаментальный анализ прагматического маркирования компьютерной информации.

Ключевые слова: прагматика, компьютерный дискурс, маркирование, коммуниканты.

THE PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF PRAGMATICS IN ENGLISH COMPUTER DISCOURSE

This article examined the means of implementation of pragmatics in English computer discourse with computer vocabulary and recipient-oriented information. The

choice of pragmatic marked vocabulary is of great importance in pragmatic terms, i.e. as a means of scientific communication. It gave possibility to focus special attention primarily on those values of words that are connected with the transfer of scientific information. Fundamental analysis of pragmatic marking of computer information is also carried out.

Key words: pragmatics, computer discourse, marking, communicator.

Проблематика дослідження комп'ютерного дискурсу привертає увагу все більшої кількості науковців-філологів. Досліджуються його структурні, дискурсивні, етикетні, терміноутворюючі аспекти [3], [5], [8], [9], розвиваються когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний напрямки вивчення комп'ютерної комунікації [4], [6]. Отже, можна стверджувати, що для досліджень комп'ютерного середовища створено відповідні теоретичні та практичні засади. Невирішеними поки що залишаються питання визначення прагматичних особливостей англomовного комп'ютерного дискурсу на рівні слова і словосполучення, коли дослідження переходить в область лексико-фразеологічних взаємозв'язків між словами, а тому вимагає поглибленого аналізу мовного матеріалу.

Актуальність обраної теми визначається необхідністю комплексного аналізу засобів реалізації прагматики комп'ютерної комунікації та зумовлена відсутністю системних досліджень її специфіки.

Об'єктом вивчення слугує мовний матеріал, відібраний з навчальних посібників «English for Information Systems» та «The language of Science», а **предметом** – специфіка реалізації прагматики в комп'ютерному дискурсі.

Перед тим як перейти до безпосереднього розгляду засобів реалізації прагматики у комп'ютерному дискурсі, необхідно нагадати, що саме являє собою прагматика. Прагматика – наука про використання мови в реальних процесах комунікації. Вона забезпечує характер вибору мовних засобів з розрахунком на мотив, цільову установку мовця, а також правильне розуміння висловлювання й оцінювання образного використання мови адресатом.

У подальшому розглянемо засоби реалізації прагматики:

- за допомогою комп'ютерної лексики;
- за допомогою комп'ютерної інформації, спрямованої на адресата.

Тепер проаналізуємо більш детально специфіку і шляхи реалізації прагматики за допомогою вказаних засобів.

Виділення прагматично маркованої лексики має велике значення перш за все в прагматичному плані, тобто як засіб наукового спілкування. В даному випадку наша **мета** – зосередити особливу увагу перш за все на тих значеннях слова, котрі відповідають комунікативному завданню даного регістра, в нашому випадку, на тих, що пов'язані з передачею наукової інформації. Іншими словами, в комп'ютерному дискурсі можуть реалізуватися не всі, а лише деякі значення того чи іншого слова у відповідності зі змістом і наміром висловлювання. На цій основі відбувається звуження лексичного і функціонального діапазону слова в тому сенсі, що воно набуває вузько-орієнтованих спеціальних значень. Звуження лексичного діапазону слова необхідне для досягнення максимальної точності і чіткості в процесі передачі комп'ютерної інформації. Чим в більшій мірі дотримано закон знаку, що передбачає відповідність плану змісту і плану вираження, чим менша багатозначність, тим вищий рівень оптимізації комп'ютерного дискурсу, котрий реалізує функції повідомлення та впливу. Проте, слово продовжує залишатися одиницею загальнонародної мови, так як воно може використовуватися і в інших регістрах.

Наука прагне виявити об'єктивну природу предмету, показати яким він є незалежно від людини, її почуттів, емоцій, бажань. Тому стилеутворюючою основою всіх наукових робіт являється логічна послідовність викладу, орієнтація не на емоційно-чуттєве, а перш за все на логічне сприйняття, прагнення до максимальної об'єктивності.

Об'єктивність комп'ютерного дискурсу здійснює певний вплив і на реалізацію поліфункціональних слів. Так, дієприслівникові звороти на *-ing* в даному реєстрі вживаються в таких функціях:

- 1) придієслівний додаток: A hacker is a person who programs enthusiastically (even) obsessively or who enjoys *programming* rather than just *theorizing* about programming.
- 2) обставина: You can choose 'Open' from the file menu *by positioning* the pointer on 'File', *dragging* it to the 'Open' command and *releasing* the mouse button [11, с.17].
- 3) неузгоджене означення: This is the most general method *for synthesizing* an optimized version of the text.
- 4) релятивно-атрибутивне означення, що заміняє в комп'ютерному дискурсі підрядні означальні речення, які вводяться сполучником *which/who*: Google has launched a news service *providing* articles on various topics. The scientist *investigating* this problem works at our university.

За нашими спостереженнями, для реєстру наукового висловлювання основною одиницею мовлення (як письмового, так і усного) являється, скоріше не слово, а словосполучення. В комп'ютерному дискурсі близько 90% словосполучень є стійкими (клішованими або ідіоматичними) утвореннями, котрі входять в мовлення у готовому вигляді. В процесі передачі комп'ютерної інформації адресант, як правило, не займається словотворчістю, він не створює оригінальних словосполучень та індивідуально-авторських зворотів, так як в основі функціонального стилю комп'ютерного повідомлення лежить «нейтральний» пласт лексики, максимально наближений до прийнятої літературної норми. До таких одиниць слід віднести звороти типу: *it would be natural to conclude that ...; it should be borne in mind that ...; it must be noted that ...; it may be difficult to understand that ...; it is natural to believe that ...; it is important to realize that ...* та інші. Проте, це, звичайно, не означає, що комп'ютерне мовлення

повністю позбавлене емоційного навантаження та експресивності. Від вдалого поєднання «нейтрального» і «емоційного», «інформативності» і «експресивності» залежать такі прагматичні властивості комп'ютерного дискурсу, як його доступність і переконливість.

Крім того, в комп'ютерному дискурсі є доволі велика кількість власне фразеологічних одиниць, функціонуючих в мовленні як складні еквіваленти слова. Найбільш характерними типами фразеологізмів являються такі:

- 1) прийменниково-номінативні одиниці: *in principle, in question, in general, in turn, under consideration* та інші;
- 2) дієслівно-адвербіальні одиниці: *to give up, to make out, to turn to, to set about, to sum up, to call for* та інші;
- 3) фразеологічні одиниці типу: *to be about, to be able, to be certain, to be worth* та інші;
- 4) дієслівно-субстантивні одиниці: *to take into account, to give rise, to come into use, to take place, to keep in mind, to take for granted* та інші [2, с. 240 – 241].

Такі найбільш важливі прагматичні аспекти аналізу англійської комп'ютерної лексики, що служать вихідним матеріалом при моделюванні комп'ютерного мовлення.

Повторне вживання слова в типовій ситуації мовленнєвого спілкування викликає узуальне закріплення в слові прагматичної інформації. Активне вживання слова сприяє одержанню ним **прагматичної маркованості** в системі мови [1, с. 38]. Під **прагматичною маркованістю інформації** ми розуміємо її прагматичний зміст, який часто реалізується в таких комунікативних ситуаціях, що відповідають потребам суспільства або індивіда для досягнення прагматичної мети. Мовець вибирає з наявного лексикону те слово, яке щонайкраще виражає його думки і почуття і реалізує його намір. В результаті прагматичного використання слова індивідом в нетиповій для нього ситуації воно

набуває прагматичної маркованості, обумовленої характером мовця і його наміром.

Розмовляючи або здійснюючи акт письма, адресант взаємодіє з іншим суб'єктом дискурсу, що включений в той самий прагматичний простір. Цим висловлюванням адресант виділяє когось як свого адресата. Він усвідомлює й враховує схожість або відмінність в соціальних і функціональних статусах з адресатом, обираючи нейтральну або ввічливу форму звертання, продиктовану соціальними нормами. Саме адресант поміщає свого співрозмовника на той чи інший щабель соціальної драбини, спираючись на власний статус. Тут діє принцип егоцентризму. Адресат може бути рівним, а може бути вищим (старшим) чи нижчим (молодшим) в соціальній ієрархії (за віком, статтю, позицією в сімейному колі, службовим положенням, класовою приналежністю, роллю у сфері послуг). Оцінки адресанта задаються відповідним етносоціокультурним середовищем.

Оскільки наше дослідження виконується в межах наукової мови, то слід зауважити, що науковий стиль характеризується вживанням перш за все імпліцитних засобів вираження авторського я й великою кількістю пасивних конструкцій, а це значить, що надається перевага об'єктивній точці зору організації дискурсу.

Імпліцитні засоби вираження авторського я [7, с. 38]:

1) займенник першої особи множини («ми узагальнене», «авторське ми»), дієслівні форми першої особи множини: *we are coming to realize; we have taken it to be; we are beginning to see; we deal with; we are now speaking*. Ми-наукове використовується як засіб авторизації. Вважається, що це *ми* свідчить про авторську стриманість, свідчення опори на ідеї колег і попередників (ми = я + ви та вони).

2) присвійний займенник, що співвідноситься з *ми*: *Our objective/purpose/aim is to ...; For the sake of our analysis...; Let us say*.

3) неозначено-особові речення: *It is argued/ believed /thought/assumed/accepted that...; It seems...;It could be said (that)...;Traditionally/It is widely held.*

4) безособові речення типу «треба підкреслити»: *It should be noted...;It should be borne in mind.*

5) конструкції типу «відомо, що»: *It is known...;Popular belief holds/ According to popular belief...; A classic way/approach...; Historically/ The prevailing view is...;*

б) дейктичне слово (тут), метонімічний вираз із дейктичним словом (в даній статті): *Emphasized here are...;The present paper/ This paper/This study deals with/ is about...; The present paper addresses ... from the perspective of...; The paper reveals ...; The paper suggests ...; The results of the study demonstrate clear signs of.*

Але є й такі тексти в межах комп'ютерного дискурсу, які послідовно побудовані по принципу суб'єктивної точки зору (наприклад, *The question that I pose today is ...; The future of technology and education ...;I explain it for you to understand...*).

Експліцитні засоби вираження авторського я:

1) займенник першої особи однини («я власне»), дієслівні форми першої особи однини: *I discuss below...;I contend/I am sure (of)/I argue...;I begin by/ set the stage by...;By X I mean...;I am an advocate of ...; I will try to show...; I predict/ I foresee/ forecast/make a prognosis.* Усне безпосереднє спілкування представляє перед слухачами/читачами мовця/автора я як індивідуалізовану особу.

2) займенник першої особи множини («ми», що позначає малу групу, включаючи мовця/автора), дієслівні форми першої особи множини: *We argue...; We are confident ...; We present the argument...; We choose (not) ...; We wish to ...; We take an approach...; We propose/ suggest...; We report that...; We prefer.*

3) присвійні займенники, що співвідносяться з *ми* і *я*: *Our approach...*; *Our advocacy...*; *It occurs to me ...*; *In my view/ opinion/ meaning ...*; *From my understanding ...*; *My own view .../To my mind...* ; *My thesis is* [10: 115 - 116].

Спілкування людей – найважливіше джерело виявлення суб'єктивного чинника в мові, формування прагматичних складників лексичних і граматичних одиниць і категорій. Вони можуть мати за основу і системні потенції, і позасистемні, залежні від конкретної ситуації спілкування особистостей із застосуванням живої природної мови. У комунікації поєднано усі чинники формування суб'єктивності засобів мовного коду: залежних від осіб комунікантів до найрізноманітніших фільтрів міжособистісного контакту.

Бібліографічні джерела та література

1. Азнаурова Э.С. Прагматика художественного слова. – Ташкент: ФАН, 1988. – 121 с.
2. Гвишиани Н.Б. Язык научного общения. Вопросы методологии/ Наталья Борисовна Гвишиани. М.: Высш. школа., 1986. – 280с.
3. Заборовська С.В. Особливості віртуального дискурсу в просторі Інтернет (на прикладі інтернет-щоденників): автореф. дис. На здобуття ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / С.В. Заборовська. – Харків, 2006. – 22 с.
4. Компанцева Л. Ф. Інтернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. дис. На здобуття ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. Ф. Компанцева. – Київ, 2007. – 36 с.
5. Рябоконт Г.Л. Дискурсивні особливості інтернет-публікацій дебатів британського парламенту: автореф. дис. На здобуття ступеня канд. філол. наук: спец.10.01.08 «Журналістика» / Г. Л. Рябоконт. – Львів, 2005. – 22 с.
6. Славова Л. Л. Комунікативні стратегії та тактики у сучасному мас-медійному політичному дискурсі: зіставний аспект (на матеріалі українських та

американських Інтернет-джерел) / Л. Л. Славова // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2006. – № 27. – С. 116 – 117.

7. Словообразование. Стилистика. Текст: Номинативные средства в текстах разных функциональных стилей/Науч.ред. Г.А. Николаев и др. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1991. – 176с.

8. Столярова М. О. Етикет у віртуальній англomовній комунікації (на матеріалі чатлайнових сесій): автореф. дис. На здобуття ступеня канд. філол. наук: спец.10.02.04 «Германські мови» / М. О. Столярова. – Київ, 2005. – 20 с.

9. Стрельбіцька Л. Інтернет як полігон розвитку природної мови / Л. Стрельбіцька // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Пробл. укр. термінології. – 2005. – № 538. – С. 33 – 38.

Джерела ілюстративного матеріалу

10. Ільченко О.М. The language of Science: Semantics. Pragmatics. Translation. Підручник для студентів вищих навчальних закладів і науковців. – К.: НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2009. – 288с.

11. English for Information Systems by Steve Hick, Prentice Hall International English Language Teaching, 1991.